

УДК 159.9.07 : 615.851
doi: 10.15330/ps.7.1.141-150

Олександра Ніздрань

Інститут соціальної і політичної психології НАПН України
Тернопільська обласна комунальна клінічна психоневрологічна лікарня
onizdran@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ У ПРОГРАМУ АКТИВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОСІБ ІЗ НИЗЬКИМ ЕКОНОМІЧНИМ СТАТУСОМ

У статті показано можливості активізації соціального капіталу осіб із низьким економічним статусом щодо підтримання їхнього психологічного здоров'я в умовах дефіцитарності інших ресурсів. Обґрунтовується соціально-психологічний вектор впровадження позитивної психотерапії як ресурсно-орієнтованого методу у програму, спрямовану на створення умов для підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом шляхом активізації ресурсів соціального капіталу. Запропоновано два варіанти програм активізації на основі авторської моделі соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом, напрацьованої у ході попереднього емпіричного дослідження. Представляються результати успішної апробації програм активізації соціального капіталу з урахуванням їх доступності до ресурсів приватної і публічної сфер, що проявилось в показниках особистісного зростання, позитивних стосунків з іншими, управління середовищем, цілей у житті, психологічного благополуччя, автономії.

Ключові слова: *низький економічний статус; психологічне здоров'я; позитивна психотерапія; програма активізації соціального капіталу; соціальний капітал.*

Вступ. Військові дії на сході України загострили проблеми психологічного здоров'я на груповому та індивідуальному рівнях. Тривале нехтування державою та суспільством важливості формування культури психологічного здоров'я створило труднощі для сучасних фахівців, які працюють із запитом підтримання психологічного здоров'я. Психотерапевтичній спільноті належить зробити висновки з помилок і упущень минулого, з тим щоб виробити узгоджені стратегії виправлення ситуації у нових, ускладнених умовах. Воєнна дійсність сьогодення країни загострює актуальність проблеми погіршення психологічного здоров'я населення, особливо найбільш уразливої соціальної категорії – осіб із низьким рівнем економічного статусу. Саме малозабезпеченим властиво переживати обмеженість ресурсів для підтримання психологічного здоров'я, зокрема й дефіциту обсягу соціального капіталу та можливостей його використання. Таким чином, завданням наукової спільноти є актуалізація дослідження психологічного здоров'я людини як соціально-психологічної проблеми у теоретичному і практичному контекстах.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Зв'язок психологічного здоров'я з економічною диференціацією суспільства підкреслено в медичних (Г. Левіс, В. Муралі, Ф. Оїбоде, С. Сайгерт та ін.) та соціально-психологічних

(О. Васильєва, Л. Коробка, К. Муздибаєв, Г. Нікіфоров, Т. Титаренко та ін.) дослідженнях, у яких наголошується, що малозабезпеченість набуває значення несприятливого чинника щодо стану психологічного здоров'я особи.

Соціальний капітал як соціально-психологічна проблема представлений у контексті досліджень доступності до ресурсів соціальної мережі (А. Браген, Т. Снайдерс, Р. Стили); соціальних зв'язків, що мають продуктивні вигоди (В. Васютинський, В. Вінков); зв'язку цінностей і соціального капіталу як підґрунтя соціально-економічного розвитку (Н. Лебедева, О. Татарко); громадянської активності студентської молоді (І. Семків); психології природи соціального капіталу (П. Шихіреєв).

Зв'язок соціального капіталу та психологічного здоров'я особи розглядався у соціологічних дослідженнях (Р. Блом, Дж. Гелівел, В. Лорант, Х. Мелін, С. Пайн, А. Сарно, І. Сарно, О. Шевцова). Тематичних соціально-психологічних праць бракує, серед дотичних – крос-культурні дослідження суспільств з різною економікою (Ю. Аллік, Н. Лебедевої, А. Реало, О. Татарка).

Уперше, що вбачаємо основним результатом нашого дослідження, виконаним у межах науково-дослідної роботи лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України «Соціально-психологічні чинники подолання бідності як стилю життя» та «Психологічні стратегії адаптації спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту», ми визначили сутність соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом. Також побудували психологічну модель впливу соціального капіталу на психологічне здоров'я цих осіб.

Мета статті полягає в обґрунтуванні соціально-психологічного вектору впровадження «позитивної психотерапії» у програму активізації ресурсів соціального капіталу щодо підтримання психологічного здоров'я осіб з низьким економічним статусом.

Завданнями статті є аналіз, висвітлення та визначення соціально-психологічного вектору впровадження «позитивної психотерапії» у програму активізації ресурсів соціального капіталу щодо підтримання психологічного здоров'я осіб з низьким економічним статусом.

Стаття передбачає аналіз та узагальнення отриманої інформації у ході реалізації програми занять з елементами соціально-психологічного тренінгу в підході позитивної психотерапії, спрямованого на актуалізацію підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом шляхом активізації ресурсів соціального капіталу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ми керуємося візією Всесвітньої організації охорони здоров'я у визначенні поняття здоров'я як стану повного фізичного, душевного та соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб і фізичних дефектів. Тож робимо важливий акцент на використанні концепту благополуччя у дослідженні психологічного здоров'я особи. У нашому дослідженні ми тяжіємо до визначення психологічного здоров'я на основі синтезу напрацьованих вчених

як стану динамічного балансу між запитами світу та розкриттям власного потенціалу особою, що втілюється у її переживанні суб'єктивного благополуччя [16; 10, с. 276].

Особи із низьким економічним статусом переживають зниження показників психологічного здоров'я (К. Муздибаєв, В. Муралі, Ф. Оїбодє) [4; 5]. Представникам бідних верств населення властива нездатність або небажання ухвалювати рішення, відхід від відповідальності, екстернальний тип локусу контролю, перехід життя в площину вимушеності (В. Васютинський) [10, с. 25–31]. Також бідні не є достатньо задоволеними зі свого здоров'я та якості життя в більшості сфер (Л. Коробка) [10, с. 249–252].

У наукових пошуках звернулися до осмислення соціального капіталу у філософсько-політологічному ціннісному підході Ф. Фукуями, що робить акцент на ціннісних орієнтаціях та культурних традиціях [13]. Стосовно соціального капіталу як соціально-психологічного явища орієнтуємося на тлумачення соціально-психологічних чинників долання бідності як стилю життя (В. Васютинський, В. Вінков) [10], зв'язку проблеми з цінностями (Н. Лебедева, О. Татарко) [15; 19].

Поступово, узагальнюючи дослідження, ми заповзялися вважати, що соціальний капітал, який набувається у мережі стосунків взаємного знайомства та визнання на основі індивідуальних цінностей, толерантності та підтримується завдяки довірі, може постати чинником підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом. Саме таку **гіпотезу** перевірили на основі результатів кореляційного та регресійного аналізів у ключі зв'язку психологічного здоров'я та соціального капіталу. На цій основі розробили модель соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом, в основу якої покладено поєднання складових соціального капіталу та їх вплив на психологічне здоров'я осіб із низьким економічним статусом.

Встановлено, що індивідуальні цінності малозабезпечених впливають на інтенсивність їх взаємодії з іншими; довіра виконує функцію підтримання рівня цієї взаємодії, забезпечує активізацію соціального капіталу загалом; активізація довіри та певних типів цінностей є чинниками підтримання психологічного здоров'я; доступність до ресурсів соціальної мережі разом з активізацією цінностей, довіри, визначає імовірність, орієнтацію тенденції підтримання (зростання/зниження) психологічного здоров'я (див. рис. 1). Ця модель послугувала основою побудови програми з елементами соціально-психологічного тренінгу у підході позитивної психотерапії, спрямованого на актуалізацію підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом шляхом активізації ресурсів соціального капіталу.

Рис. 1. Модель соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом

Ми доволі обережно ставимося до імпорту західного психотерапевтичного підходу, тому вдалися до аналізу поширення позитивної психотерапії не тільки практиками, а й власне вченими. Загалом позитивна психотерапія в Україні набуває наукового обґрунтування з початку 2000 років захищені дві кандидатські дисертації (Є. Карпенко, Д. Черенщикова) [2; 11] та у двох докторських дисертаціях описані можливості впровадження позитум-підходу (В. Горбунова, В. Климчук) [1; 3]. Зважаючи на дослідження українських вчених, позитивна психотерапія отримує можливість обґрунтованого використання в культурних межах нашої соціальної дійсності.

Цінними для розуміння сутності методу є зауваження Н. Пезешкіана, що позитум-підхід описує повсякденність європейського простору як переживання «незручності в культурі», себто люди налякані односторонністю і ворожістю чистої науки; розчаровані далекою від громадян буржуазною політикою та економікою і не можуть знайти пристановища у традиційних релігіях, світоглядних системах. Учений вказує, що залишається тільки заглибитися у самих себе і саме в собі шукати нові орієнтири [8].

Не претендуючи на вичерпне упорядковане представлення теорії позитивної психотерапії у межах нашого дослідження, зафіксуємо важливі маркери для впровадження методу в програму активізації соціального

капіталу. На наш погляд, цінною є короткотерміновість позитивної психотерапії у зв'язку з її структурованістю, що уможлиблює її ефективність стосовно категорії малозабезпечених у програмі, доволі ригідних, а водночас «не рамованих», часто безвідповідальних щодо себе. У нашому емпіричному дослідженні було відстежено значення соціального капіталу приватної сфери як чинника психологічного здоров'я, а позитивна психотерапія утворює модель залучення членів сім'ї та близького соціального середовища до різного роду активності. У праці «Сімейна позитивна психотерапія» Н. Пезешкіан вказує, що можливі два варіанти таких інтервенцій – прямі, за безпосередньої участі членів сім'ї, або ж опосередковані, із залученням їх образів, опрацюванням взаємин у суб'єктивній реальності особи [8]. Х. Пезешкіан у своїй докторській дисертації «Позитивна психотерапія як транскультурний підхід у російській психотерапії» зауважує, що для суспільств з домінуванням колективізму та тісними стосунками з сім'єю і соціальною групою у повсякденному житті такий підхід є більш дієвим, ніж суто індивідуальні інтервенції [9]. Зважаючи на результати досліджень ціннісних орієнтацій вибірки та їх інтерпретацій у полюсі домінування колективізму, апеляцій до напрацювань Ю. Аллік, А. Реало [12], а насамперед до Г. Хофседе [14], Ш. Шварца [17; 18], можемо спроектувати спостереження Х. Пезешкіана й на простір України.

Акцент на обговорюваній транскультурній ситуації наголошує на значенні різного досвіду, розширенні світоглядних орієнтацій, зверненні до цінності багатоманітності, дозволяє утвердити визнання множинності істини в межах позитум-підходу. Транскультурний підхід позитивної психотерапії видається достатньо доречним у соціально-психологічній програмі, оскільки розгортає побудову кроскультурного стосунку: досвіду інших членів групи, інших осіб, груп; відкриває доступ до усвідомлення феномену соціального капіталу. Н. Пезешкіан підкреслює, що кроскультурний підхід прагне бути посередником між різними поглядами, знаходити способи метакомунікації у конфліктах і, таким чином, руйнувати упередження [8, с. 32].

Гуманістичний підхід, що реалізується у позитивній психотерапії, є виправданим у ставленні до кожної особи, а особливо в умовах соціального напруження та війни в Україні. Звісно, як ми зазначили раніше, малозабезпеченим властиві нижчі показники психологічного здоров'я і відсутність адекватних заходів з боку держави щодо забезпечення їх благополуччя. Тому в умовах війни і, зрозуміло, кризи у всіх її можливих макро- і мікропроекціях, виразною потребою є забезпечення осіб із низьким економічним статусом доступними ресурсами балансування. У цьому ключі орієнтація на процес підтримання переживання власної гідності і цінності є актуальною потребою для цільової групи.

Водночас особистий досвід у роботі зі спеціалістом, заснований на ціннісному визнанні, який пропонує позитивна психотерапія, дозволяє створити умови для формування ціннісного ставлення до іншого як у приватній сфері соціальної мережі, так із поширенням на публічну.

Осердя двох варіантів програм активізації соціального капіталу становила побудована модель соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я осіб із низьким економічним статусом, яка дозволяє передбачити найбільш вірогідне значення психологічного здоров'я під впливом соціального капіталу. Сама ж програма втілювалася за 5-кроковою стратегією психотерапевтичної допомоги на основі принципу консультивання [8; 9], у процесі якого людина навчається самостійної допомоги, що у термінах позитивної психотерапії визначається як самодопомога.

Н. Пезешкіан пише, що самодопомога повинна слугувати керівництвом до дії, саме тому в її арсеналі зосереджені основоположні методи, ефективні для широкого кола осіб і проблем. Учений вказує, що необхідно пам'ятати про неповторність кожної проблеми. Практичний підхід самодопомоги не слід вважати медичним рецептом. Н. Пезешкіан метафорично пояснює, що принцип самодопомоги повинен показати, як зменшити небезпеку, аби «дитина не впала у криницю», і як їй допомогти, якщо вона у цю криницю все-таки впала [8].

Послугувалися також технікою метафори, ресурсність якої сягає великої варіативності для кожного із суб'єктів групового процесу, зважаючи на індивідуальну суб'єктивну реальність. Водночас використання цієї техніки дозволяє спільно учасникам осягати запропонований матеріал та розширювати межі свого сприймання, розуміння образів, а відповідно відкриває можливість до переструктурування минулого досвіду, виникнення нових варіантів розв'язків проблем. Очевидно, що техніка метафори посилює фасилітацію групового процесу.

Першу програму ми побудували на основі позитивного зв'язку між показниками соціального капіталу та психологічного здоров'я. Програма була орієнтована на активізацію соціального капіталу у фокусі підсилення міри доступності до ресурсів приватної сфери з акцентуванням уваги на феномені довіри, значенні цінностей доброзичливості, самостійності і стимуляції, що, за гіпотезою, виступають чинниками таких показників психологічного здоров'я: особистісного зростання, позитивних стосунків з іншими, управління середовищем, цілей у житті, самоприйняття.

Другу програму побудували на основі зафіксованої зворотної залежності показників соціального капіталу та психологічного здоров'я. Вона передбачала активізацію соціального капіталу у фокусі міри доступності до ресурсів як приватної сфери з акцентом на феномені довіри, значенні цінності доброзичливості, так особливо публічної сфери з акцентом на феномені довіри, значенні цінностей безпеки, універсалізму, традиції, влади, що, за гіпотезою, виступають чинниками таких показників психологічного здоров'я: загального показника психологічного благополуччя, автономії, фінансового стресу.

За результатами попереднього тестування було сформовано 8 груп – 4 експериментальні та 4 контрольні з осіб із низьким економічним статусом (у віковому діапазоні 19–45 років, обсягом від 12 до 15 осіб). Кожна група

формувався окремо зі студентів та медичних працівників Тернопільської обласної комунальної клінічної психоневрологічної лікарні, а принцип формування визначався відповідно до вимірних показників соціального капіталу та психологічного здоров'я, що мали сягати: низького та середнього рівня прояву з урахуванням низького економічного статусу.

По завершенні групової роботи було проведено контрольний зріз, що зафіксував зміни у прояві психологічного здоров'я на статистично значущому рівні внаслідок активізації соціального капіталу в кожній окремій групі. Втілення двох різних корекційних програм у методі позитивної психотерапії дозволило зафіксувати зростання показників психологічного здоров'я. Активізація соціального капіталу у фокусі підсилення міри доступності до ресурсів приватної сфери, довіри, значенні цінностей доброзичливості, самостійності і стимуляції виступила чинником таких показників психологічного здоров'я у двох корекційних групах: особистісного зростання, позитивних стосунків з іншими ($p \leq 0,01$); управління середовищем ($p \leq 0,01$), цілей ужитті ($p \leq 0,01$). Незафіксовані зміни у показниках особистісного зростання та самоприйняття радше вказали на потребу тривалого впливу на соціальний капітал, більшого його надбання, а також можливості прояву реакції із часом.

Активізація соціального капіталу у фокусі доступності до ресурсів як приватної сфери, довіри, цінності доброзичливості, а особливо публічної сфери, цінностей безпеки, універсалізму, традиції, влади виступила чинником таких показників психологічного здоров'я: загального показника психологічного благополуччя ($p \leq 0,05$), автономії ($p \leq 0,01$).

Висновки. Таким чином, у статті представлено апробовану авторську програму активізації ресурсів соціального капіталу щодо підтримання психологічного здоров'я осіб з низьким економічним статусом. Підкреслено, що впровадження «позитивної психотерапії» у тематичну програму має виражений соціально-психологічний вектор та є важливим внеском у застосування позитивної психотерапії у вітчизняній традиції методу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я особи в кризових умовах, адаптації програм та напрацювання нових, зокрема, у межах проблеми соціально-психологічної адаптації особи та спільноти, особливо учасників бойових дій, членів їхніх сімей та вимушено переміщених осіб до умов і наслідків воєнного конфлікту.

1. Горбунова В. В. Психологія командотворення: ціннісно-рольова парадигма : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.05 / В. В. Горбунова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Київ : [б. в.], 2014. – 28 с.
2. Карпенко Є. В. Трансформація захисних механізмів у процесі самоактуалізації особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Є. В. Карпенко ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Київ : [б. в.], 2012. – 20 с.
3. Климчук В. О. Мотиваційний дискурс особистості в інтеракційному просторі : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.05 / В. О. Климчук ; Національна академія

- педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Київ : [б. в.], 2015. – 412 с.
4. *Муздыбаев К.* Переживание бедности как социальной неудачи: атрибуция ответственности, стратегии совладания и индикаторы депривации [Электронный ресурс] / К. Муздыбаев – Режим доступа : <http://www.nir.ru /sj/sj/sj1-01muz.html>.
 5. *Муралли В., Ойбод Ф.* Бедность, социальное неравенство и психическое здоровье / В. Муралли, Ф. Ойбод // Обзор современной психиатрии. – 2004. – Вып.23 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.psyobsor.org/1998/23/2-1.php>.
 6. *Ніздрень О. А.* Активізація соціального капіталу як чинника підтримання психологічного здоров'я ветеранів війни на сході України / О. А. Ніздрень // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : збірник наукових праць. – №4 (29). – Київ, 2015. – С. 135–141.
 7. *Ніздрень О. А.* Методичні засади дослідження зв'язку психологічного здоров'я і соціального капіталу осіб із низьким економічним статусом / О. А. Ніздрень // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – Вип. 3–4. – С. 49–53. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2015_3-4_12.
 8. *Пезешкиан Н.* Позитивная семейная психотерапия: семья как терапевт / Носсрат Пезешкиан – М. : Смысл, 1993. – 332 с.
 9. *Пезешкиан Х.* Позитивная психотерапия как транскультурный подход в российской психотерапии : дис. ... докт. психол. наук : 14.00.18; 19.00.04 / Х. Пезешкиан ; Научно-исследовательский психоневрологический институт им. В. Н. Бехтерева, Московская медицинская академия им. Й. М. Сеченова и Висбаденский институт последилового образования врачей по психотерапии (ФРГ). – Санкт-Петербург : [б. в.], 1998. – 87 с.
 10. Соціальна психологія бідності : монографія / Т. І. Белавіна, В. О. Васютинський, В. Ю. Вінков та ін. ; за ред. В. О. Васютинського ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К. : Міленіум, 2016.
 11. *Черенщикова Д. В.* Позитивна психотерапія як засіб оптимізації педагогічного спілкування у вищих навчальних закладах : автореф. дис ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Д. В. Черенщикова; В.о. Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника.– Івано-Франківськ : [б.в.], 2011. – 20 с.
 12. *Allik, J., Realo, A.* Individualism–collectivism and social capital / J. Allik, A. Realo // Journal of cross–cultural psychology : Washington university. – 2004. – Vol. 35 – № 1. – С. 29–47.
 13. *Fukuyama F.* Social Capital and Global Economy // Foreign Affairs. – Volume 75, September–October, 1995. – P.89–103.
 14. *Hofstede G.* Culture and organization: Software of the mind / G. Hofstede. – New York : McGraw-Hill, 1997.
 15. *Lebedeva N., Tatarko A.* Multiculturalism and Immigration In Post-Soviet Russia // European psychologist. – 2013. – Vol. 18. – No. 3. – P. 169–179.
 16. *Saegert S. C., Adler N. E., Bullock H. E., Cauce A. M., Ming Liu W., Wyche K. F.* Report of the APA Task Force on Socioeconomic Status. American Psychological Association, 2006. Retrieved from <http://www.apa.org/pi/ses/resources/publications/ task-force-2006.pdf>
 17. *Schwartz S. H.* Are there Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values / S. H. Schwartz // Journ. of Social Issues. –1994. – Vol. 50. – P. 19–45.
 18. *Schwartz S. H.* Beyond Individualism / Collectivism: New cultural dimensions of values. In: U. Kim et al.(Eds.), // Individualism and collectivism: Theory, method, and applications / Ed. By U. Kim et al. – 1994. – P. 85–119.
 19. *Tatarko A.* Social Capital and Models of Economic Behaviour – A Cross-Cultural Analysis , in: Proceedings of the 2011 Conference of the ICABEEP. Exeter : Washington Singer Press, 2012.

REFERENCES

1. *Horbunova, V. V.* (2014). *Psykholohiya komandotvorennya: tsinnisno-rol'ova paradyhma* : dys. ... dokt. psykol. nauk : 19.00.05 / V. V. Horbunova ; Natsional'na akademiya pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsial'noyi ta politychnoyi psykolohiyi. – Kyiv : [b. v.](ukr).
2. *Karpenko, Ye. V.* (2012). *Transformatsiya zakhysnykh mekhanizmiv u protsesi samoaktualizatsiyi osobystosti* [Transformation of protective mechanisms in the process of self-actualization] : avtoref. dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.01 / Ye. V. Karpenko ; Prykarp. nats. un-t im. Vasylya Stefanyka. – Kyiv : [b. v.] (ukr).
3. *Klymchuk, V. O.* (2015) *Motyvatsiynnyy dyskurs osobystosti v interaktsiynomu prostori* [Motivational discourse of personality in interactive space] : dys. ... dokt. psykol. nauk : 19.00.05 / V. O. Klymchuk ; Natsional'na akademiya pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsial'noyi ta politychnoyi psykolohiyi. – Kyiv : [b. v.] (ukr).
4. *Muzdybaev, K.* *Perezhyvanye bednomy kak sotsyal'noy neudachy: atrybutsyya otvet-stvennomy, stratehyy sovladannya y undykator deprivatsyy* [Elektronnyy resurs] [The Experience of Poverty as a Social Failure: the Attribution of Responsibility, Coping Strategies and Indicators of Deprivation] / K. Muzdybaev, <http://www.nir.ru /sj/sj/sj1-01muz.html> (rus).
5. *Muraly, V., Oybod, F.* (2004). *Bednost', sotsyal'noe neravenstvo y psykhicheskoe zdorov'e* [Poverty, social inequality and mental health] / V. Muraly, F. Oybod // *Obzor sovremennoy psykhatryy*, Vyp. 23, <http://www.psyobsor.org/1998/23/2-1.php> (rus).
6. *Nizdran', O. A.* (2015) *Aktyvizatsiya sotsial'noho kapitalu yak chynnyka pidtrymannya psykolohichnoho zdorov'ya veteraniv viyny na skhodi Ukrainy* [Activation of social capital as a factor of the mental health of war veterans in Eastern Ukraine] / O. A. Nizdran' // *Aktual'ni problemy sotsiologiyi, psykolohiyi, pedahohiky. Zbirnyk naukovykh prats'*, 4 (29), 135–141 (ukr).
7. *Nizdran', O. A.* (2015) *Metodychni zasady doslidzhennya zv'yazku psykolohichnoho zdorov'ya i sotsial'noho kapitalu osib iz nyz'kym ekonomichnym statusom* [Methodological foundations for research of mental health and social capital by the people with low economic status] / O. A. Nizdran' // *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka*, Vyp. 3–4, 49–53, http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2015_3-4_12 (ukr).
8. *Pezeshkyan, N.* (1993). *Pozytyvnaya semeynaya psykhoterapiya: sem'ya kak terapevt* [Positive family therapy : the family as therapist]. M. : Smysl (rus).
9. *Pezeshkyan, H.* (1998). *Pozitivnaya psihoterapiya kak transkulturalnyy podhod v rossiyskoy psihoterapii* [Positive psychotherapy as crosscultural method in russian psychotherapy]: dis. ... dokt. psihol. nauk : 14.00.18; 19.00.04; Nauchno-ysledovatel'skiy psihonevrologicheskyy ynstytut ym. V. N. Behtereva, Moskovskaya meditsinskaya akademiya ym. Y. M. Sechenova y Visbadenskiy ynstytut posleddiplomnogo obrazovaniya vrachey po psihoterapii (FRG). Sankt-Peterburg: [b. v.] (rus).
10. *Sotsial'na psykolohiya bidnomy* : monografiya [Social psychology of poverty : monograph] (2016) / T. I. Byelavina, V. O. Vasyutyn'skyy, V. Yu. Vinkov ta in. ; za red. V. O. Vasyutyn'skoho ; Natsional'na akademiya pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsial'noyi ta politychnoyi psykolohiyi. – K. : Milenium (ukr).
11. *Cherenshchikova, D. V.* (2011). *Pozytyvna psykhoterapiya yak zasib optymizatsiyi pedahohichnoho spilkuvannya u vyshchykh navchal'nykh zakladakh* [Positive psychotherapy as a means of optimizing the pedagogical communication in high education] : avtoref. dys ... kand. psykol. nauk : 19.00.07 / D. V. Cherenshchikova; V.o. Prykarp. nats. un-t im. Vasylya Stefanyka, Ivano-Frankiv's'k : b.v. (ukr).
12. *Allik, J., Realo, A.* (2004). Individualism–collectivism and social capital// *Journal of cross-cultural psychology* : Washington university. Vol. 35,1,1, C. 29–47.
13. *Fukuyama F.* (1995). *Social Capital and Global Economy* // *Foreign Affairs*. – Volume 75, September–October, 89–103.
14. *Hofstede G.* (1997). *Culture and organization: Software of the mind*. New York : McGraw-Hill.

15. *Lebedeva N., Tatarko A.* (2013). Multiculturalism and Immigration In Post-Soviet Russia // *European psychologist*. V. 1, 3, 169–179.
16. *Saegert S. C., Adler N. E., Bullock H. E., Cauce A. M., Ming Liu W., Wyche K. F.* (2006). Report of the APA Task Force on Socioeconomic Status. American Psychological Association, Retrieved from <http://www.apa.org/pi/ses/resources/publications/task-force-2006.pdf>
17. *Schwartz S. H.* Are there Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values / S. H. Schwartz // *Journ. of Social Issues*. –1994. – Vol. 50. – P. 19–45.
18. *Schwartz S. H.* Beyond Individualism / Collectivism: New cultural dimensions of values. In: U. Kim et al.(Eds.)// *Individualism and collectivism: Theory, method, and applications* / Ed. By U. Kim et al. – 1994. – P. 85–119.
19. *Tatarko A.* Social Capital and Models of Economic Behaviour – A Cross-Cultural Analysis , in: *Proceedings of the 2011 Conference of the ICABEEP*. Exeter : Washington Singer Press, 2012.

Oleksandra Nizdran

**IMPLEMENTING POSITIVE PSYCHOTHERAPY IN SOCIAL CAPITAL
ACTIVATION PROGRAMME FOR PERSONS WITH LOW ECONOMIC STATUS**

This article provides a view on the possibilities of social capital activation for persons with low economic status as to maintaining their psychological health in conditions of other resources deficiency. Social-psychological vector of implementing positive psychotherapy, as a resource-oriented method, into the programme, aimed at creating the conditions for maintaining psychological health of persons with low economic status by means of social capital resources activation, is substantiated. Two variants of activation programmes based on authorial model of social capital as a factor of maintaining psychological health of persons with low economic status, developed in the course of preliminary empirical investigation, is suggested. Successful approbation results of social capital activation programmes taking into consideration their accessibility to the resources of private and public spheres, that revealed itself in the markers of personal growth, positive relationships with others, environment management, life goals, psychological well-being, autonomy are presented.

Keywords: *low economic status, psychological health, positive psychotherapy, social capital activation programme, social capital.*